

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih enot: stanje in priporočila za njihovo izboljšanje

Sintezno poročilo o primernosti osnutkov gozdnogospodarskih
načrtov gozdnogospodarskih enot

dr. Marko Kovač, mag. Špela Planinšek, doc. dr. Lado Kutnar,
prof. dr. Hojka Kraigher

Gozdarski inštitut Slovenije
Ljubljana 2018

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

KOLOFON

Naslov: Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih enot: stanje in priporočila za njihovo izboljšanje.

Avtorji: dr. Marko Kovač, mag. Špela Planinšek, doc. dr. Lado Kutnar, prof. dr. Hojka Kraigher

Leto izida: 2018

Priporočeni način citiranja: Kovač M. in sod., 2018. Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih enot: stanje in priporočila za njihovo izboljšanje. Sintezno poročilo o primernosti osnutkov gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, 16 s.

© Avtorji 2018. Publikacija je prosto dostopna na spletnem naslovu (<http://sl.gozdis.si/raziskovalna-dejavnost/oddelki/oddelek-za-nacrtovanje-in-monitoring-gozdov-in-krajine/>) in jo lahko tiskate in razmnožujete s spoštovanjem moralnih avtorskih pravic. Spreminjanje delov publikacije in razširjanje v spremenjeni obliki ni dovoljeno, prav tako brez pisnega dovoljenja avtorjev ni dovoljeno drugje uporabiti delov besedil ali fotografij.

Financiranje: Poročilo je izdelano v sklopu naloge Javna gozdarska služba 4/1 "Izdelava presoj o primernosti osnutkov GGN GGE in o njihovi skladnosti z gozdnogojitvenimi načrti GGE", ki jo financira Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.

DELOVNI PROCES

Delovna skupina za presojo in izdelavo mnenj o osnutkih gozdnogospodarskih načrtov je do leta 2008 pregledala 13 osnutkov gozdnogospodarskih načrtov (v nadaljevanju GGN) gozdnogospodarskih enot (v nadaljevanju GGE) in zanje napisala sumarno mnenje (Kovač in sod., 2008). To mnenje je kot podlaga rabilo tudi pripravi tega poročila.

Od l. 2009 do danes je delovna skupina za presojo in izdelavo mnenj o osnutkih GGN pregledala še 14 osnutkov GGN gozdnogospodarskih območij (v nadaljevanju GGO), 27 osnutkov GGN GGE in 11 paketov gozdnogojitvenih načrtov za 11 GGN GGE.

V tem času je z vidika vsebine GGN GGE prišlo do pomembnejših sprememb. Vanje se vključuje vedno več zahtev do gozda, izraženih s strani drugih prostorskih sektorjev, še posebej varstva narave, varstva kulturne dediščine in gospodarjenja z vodami.

V času 2009-2018 se je spreminjala tudi delovna skupina. Danes skupina deluje v zasedbi, ki je pripravila to sintezno poročilo.

To poročilo obravnava najbolj pereče in najpogosteje izpostavljene probleme GGN, od katerih nekateri narekujejo tudi spremembo zakonodaje. Te probleme kaže čimprej analizirati v okviru ožje načrtovalske skupine vzpostavljene s strani MKGP. Taka obravnava je smiselna, da se ugotovi, ali so problemi relevantni in kako naj se jih v prihodnje rešuje.

Povzetek pripomb naj služi kot osnova za ustvarjalno razpravo na temo racionalizacije gozdnogospodarskega načrtovanja in načrtov ter izboljšanja uporabnosti teh dokumentov, ki jim mnoge stroke priznavajo zelo močan pomen. Služi naj tudi kot osnova za ciljno strokovno izobraževanje načrtovalskega kadra.

To poročilo uporablja iste kratice kot gozdnogospodarski načrti.

Okrajšave:

GGN = gozdnogospodarski/o načrt/ovanje
GGE = gozdnogospodarska enota
GGO = gozdnogospodarsko območje
MKGP = Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
GIS = Gozdarski inštitut Slovenije
ZGS = Zavod za gozdove Slovenije
ZOG = Zakon o gozdovih
PGN = Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi ... (Uradni list RS, št. 91/10)
PG = prebiralno gospodarjenje
SPG = skupinsko postopno gospodarjenje
HT = habitatni tip
RGR = rastiščno gojitveni razred
SVP = stalna vzorčna ploskev

POUDARKI DOKUMENTA

Večja skladnost vsebin znotraj poglavij in med njimi

V večini pregledanih GGN manjka sistematičnosti in povezanosti med posameznimi poglavji. Razhajanja se najbolj kažejo med poglavji 3, 4, 6 in 9. V poglavju 6 ponavadi manjka vizija razvoja gozdov, ki naj bila prevzeta ali prirejena na podlagi podatkov zapisanih v GGN GGO.

Uravnoteženo uvrščanje vsebin in zahtev drugih prostorskih sektorjev v gozdnogospodarske načrte

V času 2009-2018 je bilo poglavje o funkcijah gozdov (in nadaljna poglavja) izpostavljeno številnim dopolnitvam. Ker se vanj pišejo vsebine in zahteve drugih prostorskih sektorjev, poglavje postaja nepregledno ter prepolno informacij in ga je treba uravnotežiti. Problematične se zdijo vsebine tudi zato, ker so med seboj pogosto neuskklajene, pri citiranju predpisov so posamezni zakoni in pravilniki izpuščeni.

Boljše oblikovanje RGR

V skladu s PGN naj bi se RGR v prvi vrsti oblikovali glede na rastiščne razmere. Ker aktualni način za razvrščanje v RGR temelji na upoštevanju prevladujoče združbe v odseku, je treba razmišljati o bolj optimalnem načinu oblikovanja RGR. Sedanji RGR z vidika strategij tudi sicer ne prinašajo dosti, saj se med seboj pogosto razlikujejo le v površinskem deležu istih ali podobnih gozdnih združb. Sedanji način oblikovanja RGR tudi ne pripomore k ohranjanju površinsko majhnih, redkih in naravovarstveno pomembnih združb (habitatnih tipov), saj so zaradi upoštevanja principa prevladovanja združb v odsekih, tovrstne združbe v veliki meri prezrte ali premalo upoštevane. Posredno pa ta način niti ne daje ustreznih usmeritev za usmerjanje njihovega razvoja.

Učinkovitejše preverjanje trajnosti

Trajnost gozdov in njegovih funkcij se lahko učinkovito spremlja samo ob zadostnem naboru kazalcev. Za številna področja je te treba še razviti, njihovo spremljanje pa vtakati v inventarizacijo. Sedanje ocenjevanje je zaradi odsotnosti kazalcev preveč neobjektivno in ne more rabiti oblikovanju prihodnosti.

Oblikovanje kvantificiranih ciljev

Vsebinsko gledano, so cilji najšibkejša točka sedanjih načrtov. V prihodnje naj se jih piše urejeno, hierarhično (v smislu pravila vzrok–posledica oz. sredstvo–učinek) in kvantificirano, s čimer bo omogočena njihova kontrola in kontrola uspešnosti gospodarjenja. Bolje jih treba povezati tudi z razvojnimi problemi gozdov in ohranjanjem prilagoditvene sposobnosti na spreminjajoče se okolje.

Doslednejša uporaba načrtovalskega procesa za zmanjševanje rizikov

V zadnjem desetletju so mnoge naravne nesreče (snegolomi, vetroolomi, žledolomi, podlubniki) povzročile veliko škodo v gozdovih. Poškodbe sestojev in tal so tudi odraz njihove neustrezne zgradbe in sestave ter nezadostna, neustrezna in v prihodnost zamaknjena obnova. Kljub razmeroma poznanim tveganjem in priporočilom presojevalcev za ukrepe za zmanjševanje tveganj (priporočena rastiščem ustrezna (naravna) drevesna sestava, razgibana struktura, razvojne faze, ustrezna genetska pestrost, gostota sestojev idr.), se ti ukrepi v GGN večinoma ne upoštevajo. V prihodnje morajo zato GGN v večji meri odražati nevarnosti rizikov in aktivno prispevati k njihovem zmanjšanju, še posebej v območjih, kjer so velikopovršinske motnje razmeroma pogoste. Nemudoma je treba okrepiti evidentiranje novih semenskih objektov, ki bodo dolgoročno krepili genske fonde domačih drevesnih vrst. V poglavju z usmeritvami pa bi bilo smiselno napisati tudi smernice za vnos provenienc gozdnega drevja iz sosednjih provenienčnih območij in iz držav JV Evrope in za gospodarjenje s tujerodnimi vrstami (duglazija, robinija) ter njihovimi učinki k ekološki stabilnosti sestojev. Nujno bi bilo načrtovati sistem sledenja uspešnosti naravne in umetne obnove z dodatnimi proveniencami in vrstami.

Demokratični načrtovalski postopki

Od treh faz demokratičnega reševanja problemov (Tabela 2) se v GGN večinoma vključuje samo prvega - informiranje (ob začetku in koncu načrta) ter iskanje pobud (ob začetku). V prid participativnosti in zagotovitvi legitimnosti načrtov se mora izboljšati sodelovanje med načrtovalsko službo in lastniki pri določanju ciljev, usmeritev in ukrepov. Enako velja za sodelovanje med sektorji v primeru vseh drugih funkcij gozda in postopkov povezanih z Naturo 2000.

KONKRETNA PRIPOROČILA IN PRIPOMBE NA POGLAVJA

Priporočila in pripombe na določene vsebine so pisana prosto. Z vidika pomembnosti, so pomembnejša označena s (p) ali (s); pri tem so prva – priporočena - namenjena javni službi in odpravljajo pomanjkljivosti, ki so v GGN prisotne že dalj časa, druga – sistemska – pa odločevalcem in naj jih upošteva tekom spremembe zakonodaje ali izdaje priporočil in navodil.

Splošne pripombe

(p) GGN GGE so z vidika vsebine (število strani in tabele) preobsežni. Zaradi praktičnih razlogov (ciljnost informacij, preglednost, berljivost), naj se obseg skrči (tekst, preglednice, grafikoni, slike) za vsaj 1/3, to je na cca. 120 strani.

0 Uvod

V začetnem poglavju naj se podajo bistvene informacije o preteklih GGN GGE in aktualni zakonodaji.

(s) Glede na to, da ni posebnega poglavja o načrtovalskem postopku, kaže tega na kratko predstaviti v uvodu. Obvezni elementi naj bodo:

- koledarski prikaz delovnih faz (trajanje od do),
- opis usklajevanja ciljev, usmeritev in ukrepov z drugimi vladnimi službami in lastniki (število delavnic, prisotnost udeležencev, ...) in način doseganja konsenza,
- navedba ali načrt oz. njegovi deli (odseki) izpolnjuje pogoje kot upravljalški načrt določenega območja Natura 2000, skupaj z izjavo organa, ki je status podelil.

1 Splošni opis GGE

Namen ciljnega opisovanja splošnih vsebin je razumevanje razmer v GGE. Poudarek naj bo na spremembah, ki so se zgodile v zadnjem načrtovalskem obdobju.

(p) **Vsebina poglavij ni uravnotežena.** Pri opisovanju dejavnikov, ki vplivajo na razvoj gozdov in gozdarstva, oz. slednja vplivata na njih, se je smiselno omejiti na posebnosti obravnavanega območja (GGE, GGO). V GGN manjkajo predvsem informacije, kako, v kolikšni meri, kako pogosto dejavniki vplivajo na gospodarjenje z gozdovi. Na primer, namesto opisa podnebja naj se opozori na pogostost in učinke žleda, požara, vetroloma, še zlasti če ti v enoti pomembno vplivajo na gozd. Pri tem bi veljalo preveriti sposobnost, uspešnost in kakovost naravne obnove gozdov po velikopovršinskih ujmah, ki prizadenejo predvsem reproduktivne dele krošenj. Preveč je tudi navajanja dejstev že zapisanih v preglednicah, premalo pa pojasnil, vzrokov oz. novih dejstev. Ker je že uvodoma zapisano, na kateri zakonodaji temelji načrt, je navajanje zakonodajnih določil v načrtih odvečno. Enako velja za navajanje definicij. V številnih primerih naj se uporabi sklicevanje na ustrezne vire.

Ocenjevanje kakovosti habitatov divjadi in nekaterih vrst je v zadnjih letih postalo bolj objektivno zaradi vključevanja več kazalcev, kar je za spremljanje trajnosti zelo koristno (Tabela 1).

Tabela 1: Elementi za določanje kakovosti habitatov (primer)

Vrsta	Zahteve do habitata	Stabilnost populacije	Ekspertna ocena o stanju habitata	Nujni ukrepi *
srnjad	travišča, polodprt gozdni prostor, koridorji za prehode med ekosistemi (hranjenje, počivališče, prezimovanje)	stabilna	premalo pašnih površin (škode na poljih in v gozdu naraščajo)	zagotoviti več pašnih površin, zagotoviti koridorje za prehajanje srnjadi
gozdne kure	jase z jagodičevjem, primeren delež pionirskih succ. stopenj, rahli do vrzelasti debeljaki za prenočevanje; vse v radiju npr. 0,5 do 1 km od centra rastišča	nestabilna	premalo površin za krmljenje, premalo površin za skrivanje	zagotoviti ustrezno količino vseh gozdnih rab (prostorski red!), mirne cone, usmerjanje predvsem zimske rekreacije, načrtovanje gozdnih del

Op: Med ukrepe* ne sodi navedba »realizacija načrta odvzema« (kar se pogosto dogaja). To ni gozdnogospodarski oz. gozdnogojitveni ukrep in je zato predmet drugega načrta.

(p) Čeprav ocenjevanje sloni na ekspertnih ocenah, naj se z namenom preverjanja ciljev in učinkov GG ukrepov na habitate vrst v prihodnje vključuje **več kvantificiranih** (prostorsko definiranih in merljivih) **kazalcev** (npr.: današnje stanje v enoti je 50 ha jas v odsekih x, y, z ...; v naslednjih desetih letih želimo v odsekih a, b, c vzpostaviti še 5 novih jas s skupno površino 10 ha).

2 Funkcije gozdov

(s) Metodološki problemi povezani s **številom funkcij gozda**, načinom njihovega določanja, prekrivanja in rangiranja so številni in jih je treba rešiti čim prej. Sedanji sistem funkcij gozdov v GGN je sestavljen iz več razvojnih smeri, zato ni enoten. Funkcije bi morale izhajati iz ekoloških pogojev, razvojne vizije krajine (i.e. zaželeno podobe) in njene problematike (stopnja turizma). Vsekakor bi morale vsaj delno slediti razvoju, ki ga narekujejo raziskave ekosistemskih storitev gozdov. Funkcije, katerih neposredni učinki se tičejo splošne javnosti (rekreacijska, zaščitna...), bi morale biti določane participativno.

Cilji in ukrepi za posamezne funkcije se določajo redko. Nazoren primer je hidrološka funkcija gozda, za katero se ne določa ciljev, usmeritev in ukrepov. Edini ukrepi so npr. preprečevanje izliva olj iz delovnih strojev, odlaganje smeti, kar je že regulirano v zakonodaji. Ni pa v načrtih navedeno, kako npr. z izboljšanjem zgradbe, drevesne sestave in genetske pestrosti (v sm. monokulturah npr.) in z drugačnimi vrstami sečenj ter redčnji izboljšati zadrževalno sposobnost gozdnih tal za vodo, kako boljje regulirati odtok vode iz gozda preko leta, kako preprečevati sušo v iglastem gozdu z dovolj padavinami, itn. Podobno velja za preprečevanje erozije (premalo je ukrepov z naslova višine in rastra panjev, odstranjevanja nevarnih dreves, sproščanja nevarnih skal...), lavinami, itn. Nezadostno je obravnavana tudi proizvodna funkcija gozda, ki se v sklopu funkcij prikazuje z intenzivnostjo gospodarjenja (posek) ter občasno z navedbo drugih nelesnih proizvodov.

(s) Z izjemo lesnoproizvodne, je zaradi nerazvitih kazalcev **problematično preverjanje trajnosti** preostalih funkcij (Pogl. 4), ki jih kaže razviti ob prenovi sistema. Edini uporabljeni kazalec je površina.

(p) Velik del načrta je namenjen proizvodnji lesa, zato kaže lesnoproizvodno funkcijo v prihodnje obravnavati v povezavi z zalogami, prirastkom in posekom.

(p) **Pomanjkljivo obravnavana so neskladja med funkcijami.** V GGN večinoma niso predstavljena območja konfliktov, niti kako naj bi se nasprotja med funkcijami razrešila. Poudariti kaže, da je premalo truda namenjenega prostorskemu razmeščanju funkcij, ki, če vključuje rangiranje funkcij po prioritetah, predstavlja del rešitve problema. V številnih primerih na enem in istem prostoru namreč ni mogoče ohranjati in krepiti vseh prekrivajočih se funkcij (še posebej ne nasprotujočih si, kot so npr. lesnoproizvodna funkcija in funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti), marveč je z ustreznim gospodarskim režimom mogoče ohranjati eno prednostno (ali več skladnih). To praktično pomeni, da naj se trajnost funkcij zagotavlja znotraj nekega večjega območja kot je npr. oddelek, odsek, revir. V prihodnje kaže gospodarjenje s funkcijami tudi prostorsko in časovno opredeljevati (Planinšek in Pirnat, 2012; Simončič in Bončina, 2012).

(p) V poglavju manjkata **presoja primernosti obstoječih in analiza potreb po novih funkcijah.** Funkcije gozda so rezultat vrednostnega sistema človeške družbe, ki se nenehno spreminja (varovana območja, večanje potrebe po lesni biomasi, nove rekreacijske zahteve). Posledično lahko v prihodnosti določene funkcije izgubijo ali pridobijo svoj pomen. Njihovo aktualnost je vsekakor treba preverjati pri obnovah GGN.

(s) V okviru funkcij gozda kaže v prihodnje obravnavati tudi tveganja, ki jih je mogoče znižati z **рабо načela previdnosti.** To načelo se kot orodje lahko uporabi le, če ne obstaja znanstveno ugotovljena gotovost glede obstoja/neobstoja domnevnih tveganj posameznega ukrepa za zdravje ljudi ali okolje. V primeru gospodarjenja z gozdovi, bi se načela previdnosti, poleg že nekaterih predpisanih ukrepov (Natura 2000), posluževali tudi v primerih večjepovršinskih sadenj vrst (npr. smreke) v neprimernih okoljih (nižinski svet). Načelo naj bi se zaradi spoštovanja lastnine upoštevalo kot priporočilo, ki pa bi lahko imelo pozitivni ali negativni učinek (odobritev, zavrnitev) v primerih državnih (drugih) pomoči zaradi velikih kalamitet, naravnih nesreč.

(s) Funkcijama ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot je v poglavju namenjeno nesorazmerno veliko prostora. To dejstvo je verjetno posledica odločitve RS, ki je v primeru naravovarstva izbrala model vključevanja naravovarstvenih smernic v sektorske načrte (npr. GGN). Skupek smernic, ki jih ponuja GGN, je sestavljen iz množine posameznih sektorskih paketov smernic in pogosto ni usklajen s terenskim stanjem in niti med samimi sektorji. Mednarodna priporočila in dokumenti jasno pozivajo k iskanju konsenza za storkovne vsebine in legitimnost načrtov in dokumentov (Priscoli 1997, 2003, HARMONICOP 2005, Bončina 2004, FAO/ECE/ILO 1998, European Commission 2016, Tabela 2). V prihodnje naj načrt navaja, kako odgovorne službe, lastniki gozdov in drugi deležniki sodelujejo pri oblikovanju in usklajevanju smernic ter ukrepov, in še posebej, če je glede njih dosežen konsenz (dodatek v Uvodu).

Tabela 2: Aarhuška konvencija (veljavna od 30. oktobra 2001; Marega in Kos 2002) narekuje vključevanje javnosti pri reševanju prostorskih zadev (tudi gozdarstvo in naravovarstvo). V mednarodni literaturi je participativno načrtovanje definirano (glej spodnjo sliko) kot **proces**, ki obsega **informiranje, konzultacije in iskanje konsenza**.

Demokratsko reševanje problemov				
Faza	Informiranje	Konzultacije	Iskanje konsenza	
Problem	Predstavitev načrta, razvojnih problemov	Pridobivanje znanja, posvetovanje o ciljih, prioritetah ciljev, usmeritvah, ukrepih	Dogovor o rešitvah - mehka varianta	Dogovor o rešitvah - trda varianta
Metoda	Delavnica, razgrnitev,	Delavnica, internetne novice, ankete, intervjuji	Participativno učenje, metode iskanja rešitve (Delphi)	Mediacija, arbitraža, tožba
Faza	Participacija			
Faza		Urejanje konfliktov		

Priručje po Priscoli 1997, 2003

Zaradi zagotovitve večje preglednosti, bi bilo smiselno na novo opredeliti proizvodno funkcijo in funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti. Za slednjo velja, da je ključna za ohranjanje gozda kot ekosistema in njegovih prebivalcev (v območjih Natura 2000 HT ter kvalifikacijskih vrst v HT). Zaradi dualnosti in zaradi neusklajevanja zahtev, ki prihajajo v GGN zaradi zahtev drugih sektorjev, prihaja v načrtih do podvajanja ukrepov (eni za RGR, drugi za HT) in celo do nasprotovanja.

(p) **Ocene ohranitvenih stanj HT in vrst so vprašljive**, ker se praviloma ne nanašajo na določeno GGE, ampak na celotno biogeografsko regijo. Posploševanje smernic na raven GGE je lahko nevarno; če navedena ocena o stanju res drži tudi za GGE (kar ni znano, saj se monitoring na ravni GGE ne izvaja), predpisani ukrepi k izboljšanju stanja v GGE pripomorejo. Če pa se dejansko stanje v dani GGE od stanja v bioregiji razlikuje (npr. stanje v bioregiji dobro, v GGE dejansko slabo in obratno), pa lahko ukrepi povzročijo bodisi poslabšanje stanja (ukrepi se ne izvajajo, ker je stanje v GGE smatrano za ugodno, čeprav dejansko ni), bodisi odvečne stroške (čeprav je stanje v GGE dobro, se ukrepi vseeno izvajajo). Zato naj se v prihodnosti rajši navajajo bolj stvarne ocene za stanja vrst in HT v konkretnih GGE, če te ne bodo poznane oz. gotove, naj se ne piše nič. Enako velja za vse smernice, ki so nekonkretne in lokacijsko nedefinirane (npr. nanašajoče se na geografske pojme Posočje, Pohorje).

(p) V GGN je žal spregledano zelo **aktualno širjenje nekaterih invazivnih tujerodnih vrst**, čeprav lahko invazivne tujerodne rastline resno ovirajo ali celo onemogočijo obnavljanje gozda. Poleg tega lahko invazivne vrste močno vplivajo tudi na avtohtone vrste in različne funkcije gozdov. Zaradi današnjih okoljskih razmer kaže, poleg tujerodnih drevesnih vrst, to tematiko v GGN vključevati in obravnavati.

(p) V GGN je v veliki meri neusklajeno obravnavanje ustrezne regeneracijske kapacitete gozdov (npr. po velikih ujmah, drevesnih vrst na robu areala razširjenosti, manjšinskih vrst ali tistih s problematičnim obnavljanjem ali vrst in populacij, pri katerih je prisotno križanje z neavtohtonim materialom (npr. topoli)), ocenjene kakovosti naravnega mladja in primernosti drevesnih vrst za določena rastišča, z načrtovanjem deleža naravne in umetne obnove oz. dopolnilne obnove z večjim naborom vrst in z izbranimi proveniencami gozdnega drevja.

3 Opis stanja gozdov

Od l. 1993 naprej se v GGN močno poudarja vloga rastišč. Posledično se za potrebe gospodarjenja oblikujejo rastiščno-gojitveni razredi (RGR) na osnovi gozdnih združb (fitocenoz), za katere se v vseh vrstah GGN načrtov določajo cilji (npr. ciljna drevesna sestava, zgradba) in način gospodarjenja. Opredelitve gozdnih združb (sintaksoni na različnih nivojih) se običajno povzemajo z vegetacijskih kart (fitocenološke karte). Pogosto so te karte zastarele, t.j. prostorsko nezanesljive in neaktualne (zastarelo/neustrezno poimenovanje g. združb oz. fitocenoz). To še posebej velja za fitocenološke karte v podrobnejših merilih. Mnoge od njih so nastale v času, ko je bila slika slovenskih gozdov precej drugačna od današnje. Poleg tega pa je bilo skromnejše tudi fitocenološko znanje. Zaradi teh vzrokov se stanje fitocenoloških (vegetacijskih) kart marsikje ne sklada z današnjo podobo gozdov. V času njihovega nastanka (npr. 1960-1970) je bilo precej drugačno od današnjega tudi gospodarjenje z gozdovi.

Zaradi **nezanesljivih ali nepreverjenih vegetacijskih podlag** ter uvrščanja celotnih odsekov glede na prevladujočo združbo, so v določene RGR uvrščene tudi združbe, ki po svoji naravi (lastnostih, zahtevah, ciljih in usmeritvah za gospodarjenje) pogosto odstopajo od prevladujočih (nosilnih), zaradi katere je bil RGR predvsem oblikovan in poimenovan. Zaradi metodologije uvrščanja združb v RGR ti postajajo nekakšni "konglomerati" in zaradi tega je treba razmišljati o drugačnih načinih oblikovanja RGR (ali celo njihovo opustitev v GG načrtovanju). Pogosto se konkretno neskladje v obravnavanju vegetacijskih vsebin pokaže že med preglednicama "Površina in delež gozdnih združb v GGE" (poglavje Vegetacijski oris gospodarske enote) in "Gozdne združbe po gospodarskih kategorijah gozdov in rastiščno-gojitvenih razredih". Medtem ko je prva večinoma izdelana razmeroma korektno, se v slednji v mnogih primerih pokažejo vse omenjene nedoslednosti.

(n) Rešitve za boljše določanje RGR je smiselno iskati v: a) ohranitvi sedanjih heterogenih RGR in oblikovanju diferenciranih ciljev, usmeritev in ukrepov za rastiščno homogene enote; b) oblikovanju manjših homogenih RGR; c) oblikovanju prostorsko zaokroženih RGR (con, kompleksov), pri čemer bi vsak izmed novih RGR (kompleks) vseboval primerljive gozdne združbe (RGR severnih, južnih, nižinskih leg in podobno), ter cilje in usmeritve zanje. Zadnja možnost je ukinitvev RGR. Vsaj v prvem in tretjem primeru bi kazalo upoštevati minimalno površino RGR, ki naj zaradi potreb statistične obdelave znaša med 400-500 ha.

(p) V povezavi z RGR kaže izpostaviti stratume, ki nastanejo zaradi predvidevanj glede vzorčnih napak. Do združevanja RGR v stratume prihaja zaradi zahtev PGN po dopustni vzorčni napaki za lesno zalogo na ravni RGR. Glede na to, da je vzorčno napako potrebno poznati zaradi določitve možnega poseka v RGR, je informacija o njej na ravni stratuma nekoristna.

(p) Modeli sestave drevesnih vrst so vodilo pri gospodarjenju z gozdovi. Zaradi pogoste subjektivnosti teh modelov in pomanjkljivega (nezanesljivega) poznavanja drevesne sestave posameznih gozdnih združb ni smiselno določati deležev ciljnih drevesnih vrst na odstotek natančno, temveč v širših razredih, ki dopuščajo razvoj gozda v več sukcesijskih smereh. To je še posebej smiselno ob dejstvu, da je razvoj gozda v zadnjem obdobju vse bolj dinamičen in da imajo podnebne spremembe ter drugi okoljski vplivi (npr. velikopovršinske motnje) vse večji vpliv na njihov razvoj.

(p) Pomanjkljivi so tudi ciljni modeli uravnoveženosti RF, za katere ni vedno na razpolago podatka o dolžini zaželeno/potrebne izravnalne dobe. V primerih neugodnih razmer (prevladovanje zelo mladih in mladih sestojev), ki zahtevajo daljša izravnalna obdobja (50 in več let) bi vsaj za gospodarsko pomembnejše RGR bilo smiselno razvijanje scenarijev razvoja, ki bi peljala do idealnih stanj.

(p) Pri **posodabljanju imen gozdnih združb** (fitocenoz) je treba uporabljati splošno sprejeta in utemeljena latinska imena združb. Novejša latinska imena (sinonimi) so lahko ustrezno predstavljena v uvodnem tekstu vegetacijskega orisa. Kot eno od podlag za ustrezen prikaz slovenskega poimenovanja

gozdnih rastišč in pripadajočih latinskih (znanstvenih) imen sintaksonov (združb) se lahko uporablja Tipologija gozdnih rastišč Slovenije... (Kutnar in sod., 2012).

(p) Razmejevanje sestojev (sestojna karta), na osnovi katerega meja potekajo glede na razvojne faze, meje parcel, včasih pa glede na druge (neznane) kriterije, ni ustrezno (Kovač in Skudnik, 2009). Tak način kartiranja sestojev ima naslednje posledice: i) nenatančne (heterogene) ocene dendrometrijskih parametrov razvojnih faz (srednji premer, LZ, prirastek); ii) nezanesljivo določene površine RF (še posebej mladij); iii) zelo omejeno uporabnost karte. Rešitev predstavlja **občasna izdelava kvalitetne sestojne karte** s 3D tehnologijo (stereoploter, kombinacija DOF in lidar podatkov), ki se v vmesnih obdobjih lahko vzdržuje z enostavnim kartiranjem na DOF.

(p) Predvsem za **mladje** je treba **znižati registracijsko površinsko mejo**, saj je v slovenskih gozdovih razmeroma malo velikopovršinskih mladij. Tako se bo tudi mogoče izogniti nejasnim podatkom, ko se poleg stvarnih površin mladij navajajo še potencialne pomladitvene površine, čeprav se zanje ne more vedeti, če se bodo iz njih čez čas dejansko lahko razvili mladi sestoji. Za mladje je treba določiti kazalnike kakovosti, z upoštevanjem tako vrstne kot genetske pestrosti. Za modele RF naj velja, da naj bodo njihove površine izkazane kot razvojna faza, potencialnih površin pa naj se ne navaja.

4 Analiza preteklega gospodarjenja

(s) V poglavju je **malo kazalcev za preverjanje uspešnosti** preteklega gospodarjenja. Če je preverjanje trajnosti proizvodne funkcije (kljub spreminjanju površin RGR) večinoma mogoče (uravnoteženost razvojnih faz gozdov, LZ, prirastek, gojitvena dela in sečnja), objektivnega preverjanja trajnosti funkcij gozda ni mogoče izvajati zaradi nerazvitih kazalcev. Te je treba razviti za vsako posamezno funkcijo posebej in vzpostaviti sistem sledenja učinkov ukrepov na razvoj gozdov.

(p, s) V načrtih pogosto zapisana trditev, da sta glavna razloga nizke realizacije dovoljenega poseka ter gojitvenih del nedejavnost in nezainteresiranost lastnikov gozdov za delo v gozdu, ne more biti razlog za vse težave v načrtu. Sicer je na mestu, vendar je poleg odgovornosti lastnikov treba računati tudi z odgovornostjo javne gozdarske službe (Tabela 2). Podobno velja za čakanje na spodbude države za sofinanciranje del v gozdovih, ki ne sme biti osnova za izvedbo del – v prihodnje bo treba bolj razmisliti o drugih načinih reševanja del v gozdovih (medsosedska pomoč, združevanje, agrarnih skupnosti...).

(p) Analiza preteklega gospodarjenja mora v prid objektivnosti preiti na **analizo temeljnice po razvojnih fazah** ter na njeno primerjavo z ustreznimi tabličnimi vrednostmi (SI, razvojna faza, drevesna vrsta, jakost ukrepov). Za presojanje uspešnosti doseženega je temeljnica zaradi neobremenjenosti z napakami tarif in ocen višin dreves objektivnejši znak od lesne zaloge. Z njeno analizo (srednja vrednost, min/max) po RGR in razvojnih fazah, bi se tudi zanesljiveje ugotavljalo, katere sestoje je treba redčiti, puščati brez ukrepov, vpeljevati v obnovo. V izogib gospodarjenju s sestoji s prenizko zarastjo naj se v GGN GGE določi minimalno temeljnico (npr. $G = 20 \text{ m}^2/\text{ha}$ za normalno donosne gospodarske gozdove), ki bo lastnikom gozdov in strokovni službi pomagala pri odločanju, kdaj naj gredo sestoji v končni posek. Ob vse pogostejših ujmah je potrebno dopustiti in vgraditi elemente fleksibilnosti v odločanje o končnem poseku in načinu obnove.

5 Oris zakonitosti razvoja gozdov

(s, p) To poglavje je vsebinsko tesno povezano s Poglavjem 4 in ju kaže združiti. Vanj naj se pišejo samo bistveni dejavniki, ki so vplivali na današnje stanje gozdov in bodo na njihov razvoj vplivali v prihodnje. V analizi naj se **več poudarka** namenja **strukturnim podatkom**; v primeru površine

gozdov npr. podatki o fragmentiranosti (velikost in število gozdnih kompleksov, obstoj in število koridorjev med njimi), koristen je tudi podatek o temeljnici (po razvojnih fazah), o površini naravnega

mladja ustrezne kakovosti itn. Zaradi zagotavljanja prehrane divjadi, se bo treba opredeljevati tudi za zadostno površino gozdov v GGE.

(p) Presajo trajnosti je treba izdelovati v smislu **zagotavljanja dolgoročne (ne trenutne) trajnosti**. To dejstvo moramo ob obnovah načrtov aktivno posredovati vsem sektorjem, ki s svojimi smernicami v načrtih spodbujajo določeno gospodarjenje (ki pa lahko s predvidenimi ukrepi poveča npr. verjetnost nastanka vetrolomov, spodbuja kalamitete podlubnikov .idr). Vzdrževanje ugodnega stanja HT ter habitatov vrst je praviloma mogoče le z aktivnim gospodarjenjem (ne s konzervacijo) in ustreznim gozdnim reprodukcijskim materialom.

6 Cilji, usmeritve, ukrepi

Vsebinsko gledano, so cilji najšibkejša točka sedanjih načrtov. Zapiše naj se jih urejeno in hierarhično v smislu pravila: vzrok–posledica oz. sredstvo–učinek (Tabela 3). Z izjemo posameznih (npr. posek), cilji večinoma **ne kažejo tesne povezave z zapisanimi usmeritvami in ukrepi**. Velika pomanjkljivost ciljev je tudi njihova **premajhna povezanost z razvojnimi problemi gozdov**. Kljub vedno težje obvladljivim posledicam vremenskih motenj, boleznim in izbruhom insektov, se drevesni sestavi in zastaranosti gozdov posveča premajhna pozornost. Zaradi pomanjkanja ustreznega gozdnega reprodukcijskega materiala poudarjamo pomen evidentiranja novih semenskih sestojev (predvsem za hraste in plemenite in trde listavce), v primeru neustreznosti pa presajo izbriša obstoječih.

Glede oblikovanja ciljev kaže najprej izpostaviti, da ti niso načela (npr. trajnost, sonaravnost in večnamenskost). V načrtih moramo ta generalna načela preurediti v **z nizom kazalcev zapisano zaželeno obliko gozda**. Zato cilja ne more predstavljati besedna zveza "sonaravni trajnostno gospodarjen gozd" pač pa gozd, z določeno prostorsko porazdelitvijo, drevesno sestavo (% DV1, % DV2 ...), zelenim načinom obnove, morda zaželeno LZ in določenimi funkcijami. Definirani kazalci podpirajo vsa tri nadrejena načela. Ker bo tako definiran gozd opravljal zaželene funkcije in bo življenjski prostor živih bitij, je logično, da so – z vidika trajnosti - cilji za usmerjanje razvoja gozda vključno s habitatami izbranih Natura 2000 rastlinskih vrst, nadrejeni vsem ostalim (Poglavje 2). Cilje za izbrane funkcije je mogoče za določen čas pospeševati na račun drugih, pri čemer to pospeševanje ne more biti v nasprotju z drugimi funkcijami, niti ne sme ostati nedogovorjeno z lastniki gozdov!

Za cilje naj velja, da morajo biti:

- vsebinsko nedvoumni,
- nedvoumno razumljivi s strani deležnikov (načrtovalec, lastnik gozdov, drugi),
- količinsko, prostorsko in časovno opredeljeni (koliko, kje in kdaj mora biti nekaj doseženo),
- uresničljivi,
- preverljivi.

Za večji pregled nad cilji in njihovo kontrolo naj se cilji določajo na osnovi zgledov prikazanih v nadaljevanju (Tabele 3, 4, 6).

(p) Generični (splošni) in funkcionalni (konkretni) cilji naj se razvrstijo po vsebinah (ekološki, proizvodni, socialni), hierarhiji in prioriteti ter se označijo. Označenim naj v nadaljevanju po sklopih sledijo usmeritve in ukrepi. Sedanji neurejeni način pisanja ciljev (Tabeli 5,7) in usmeritev nima nikakršnega smisla, ker med njimi velikokrat sploh ni vsebinskih povezav (npr. med cilji pogl. 61; in splošnimi usmeritvami pogl. 621). Cilji (Pogl. 6 in 9 v GGN GGE) morajo reševati probleme,

predstavljene v poglavjih 2, 3 in 4. Sedanjo nepovezanost (Tabela 5) je mogoče v veliki meri odpraviti z vnaprej zapisanim scenarijem razvoja (vizijo) GGE.

Tabela 3: Nekaj zgledov za cilje (C) in ukrepe (U)

Vizija: uravnotežen gozd, razporejen v dveh večjih kompleksih ...

C1: Ohranitev uravnoteženih kompleksov tipov gozdov z drevesnima sestavama X in Y, lesnima zalogama U in V, pomladitvenima dobama X in Y let, naravno obnovo, demografsko strukturo x,y,z, Etapni C1: a) zmanjšanje deleža smreke za X %, b) obnova na Y ha (naravna y1, umetna y2, drevesne vrste xxx, proveniencije yyy), c) neukrepanje na U ha;

U1: končna sečnja na Z ha; svetlitvena sečnja na U ha.

C2: Delo z lastniki gozdov (participacija)

Etapni C2: Dvig realizacije gozdnogojitvenih ukrepov – predvsem nege letvenjaka

U2: X terenskih delavnic na teme: pravočasna nega letvenjaka; riziki zaradi zastaranja gozdov; problematika rdeče trohnobe; ogrevanje z biomaso; kako do obratov - združenj lastnikov gozdov (zgledi iz Slovenije, Švice, Avstrije,).

Tabela 4: Hierarhija kvantificiranih ciljev po sistemu sredstvo-učinek

C: obnova gozda na P = 50ha

Ua: končna sečnja na 3 ha

Ub: svetlitvena sečnja (intenziteta 55%) v štirih kompleksih na Pskupaj = 25 ha

Uc: ostale površine P = 22 ha brez ukrepanja

C1a/U1a: uravnavanje zmesi mladja

C1b/U1b: postopni končni posek na Pskupaj = 25 ha; najprej polovica in ob izteku obdobja še drugo polovico

C1c/U1c: ob izteku načrta svetlitveno redčenje na P 10ha;

C2a/U2a: uravnavanje zmesi

C2b/U2b: ni ukrepanja, morebitno uravnavanje zmesi

C2c/U2c: končna sečnja na P = 10 ha in svetlitvena sečnja na 12 ha

Tabela 5: Primer nepovezljivosti ciljev

V poglavju 4 se npr. najprej kot zelo problematično izpostavi odstopanje dejanske drevesne sestave od naravne in neuravnoteženosti razvojnih faz, v poglavju 6 se v okviru splošnih ciljev izpostavi oblikovanje sonaravnega in uravnoteženega gozda, v poglavju 9 pa cilji in ukrepi za posamezne RGR prej zapisanim ugotovitvam in splošnim ciljem in usmeritvam ne sledijo več. Brez posebne obrazložitve se vztraja pri rastišču neprimerni drevesni sestavi (spremembe za 1 ali 2%) in obstoječi vrstni in demografski strukturi. Ne definira se obdobja, v katerem bi bila problema lahko rešena, ne določi se konkretnih ukrepov (npr. povečanje deleža umetne obnove) za njuno delno izboljšanje v naslednjem desetletju (obdobje veljavnosti načrta), itn.

POSLEDICA: Stanje ostaja enako še naslednje desetletno obdobje.

(p) Cilji naj se določajo **tritočkovno**. Vsak izmed njih naj bo določen s:

- sedanjim stanjem;
- vizijo (idealni oz. optimalni cilj), ki predstavlja zaželeno stanje gozda po preteku izravnalne dobe in jo določajo kazalci kot so npr. % RF, drevesna sestava, okvirna višina LZ;

- stanjem, ki se bo preverjalo ob izteku veljavnosti načrta (10 let).

Tabela 6: Primeri ciljev in ukrepov za izbrane 3 funkcije

V primeru **zaščitne funkcije** ciljna LZ ne more biti visoka (razen če je funkcija neustrezno kartirana), manj primeren od raznomerne ali prebiralnega je tudi enomerni gozd.

Zaščitna f.:

C1: zaželena drevesna sestava, zaželena LZ, raznomena ali celo prebiralna zgradba

U1: odstranjevanje X pretežkih dreves, puščanje Y debel pravokotno na padnico zaradi omiljevanja in zadrževanja padanja kamenja in snežnih plazov, opredelitev tehnologije dela, itn.

Rekreacijska f. v okolici mesta:

C3: zaželena zgradba, zaželena sestava, urejen gozdni rob:

U3: nega 1 km gozdnega roba, vedutna sečnja na 3 določenih mestih, odstranjevanje nevarnih vej in dreves, urejanje odvodnje na 0,5 km pešpoti, sadnja X avtohtonih plodonosnih vrst, postavitev Y klopi v gozdu, opredelitev tehnologije dela.

Za **hidrološko funkcijo** (gozd kot zadrževalnik) se v slovenskem gozdarstvu danes ne gospodari. V primeru hidrološke funkcije je ciljni gozd lahko podoben varovalnemu, s tem da je tudi LZ lahko višja. Posebno skrb je treba v primeru te funkcije nameniti ciljnim drevesnim sestavam in razvojnim fazam. Presoja, kakšna drevesna sestava je na dani lokaciji primernejša, je nadvse pomembna in kaže na lokalno znanje.

Hidrološka f.:

C2: zaželena drevesna sestava, zaželena LZ, zaželena zgradba

U2: postopna "premena" zasmrečenih gozdov v mešane (%); krepitev raznomerne zgradbe (ha), zaščita lokalnih vodnih virov (kos), opredelitev tehnologije dela v neposredni bližini virov.

Tabela 7: Primer **hierarhično neurejenih in nekvantificiranih ciljev** (privzeto iz enega izmed GGN GGE), ki tudi strokovno izobraženemu kadru na nudi jasne slike o tem, kaj naj v 10 letnem delu v GGE doseže oz. podpira.

Ekološki cilji

- Na območjih s poudarjeno funkcijo varovanja gozdnih zemljišč in sestojev je cilj naraven, skupinsko raznodoben in raznomen gozd z zmerno ciljno lesno zalogo.

- Kjer je na 1. in 2. stopnji poudarjena hidrološka funkcija, je cilj predvsem varovanje in ohranjanje virov pitne vode z ohranjenimi gozdovi, ki trajno zagotovijo čistilno in vodozadrževalno sposobnost gozda in gozdnih tal.

- Cilj je preprečevati poslabšanje ekološkega in kemijskega stanja voda oziroma ohranjati dobro stanje voda.

- Cilj so vitalne populacije posameznih vrst prosto živečih živali, naravne spolne in starostne strukture v številčnosti, ki lahko zagotavlja ohranitev vrst in ravnotežje med njimi in njihovim okoljem. Zato je cilj tudi oblikovanje oziroma vzdrževanje okolje, ki lahko zagotavlja nemoten razvoj takšnih populacij.

Socialni cilji

- Cilj je trajna vloga gozda kot zračnega filtra.

- Cilj so ohranjeni objekti (tako vojaško policijske narave, kot najožji vodovarstveni pasovi), pomembni za obrambo.

- Cilj je omogočanje kakovostne rekreacije in turizma ter druga t. i. raba gozda, ki ne bodo imeli za posledico preobremenjenosti ali celo poškodovanosti gozdov.

- Cilj je ohranitev naravnega rezervata gozd.

- Cilj so ohranjeni naravni gozdovi z ohranjenimi naravnimi vrednotami in kulturno dediščino, okoli objektov slednje pa gozd kot estetska kulisa.

Proizvodni cilji

- Gozdove v enoti prizadeli dve naravni katastrofi, kar je v osnovi najbolj prizadelo lesnoproizvodno funkcijo. Žal se predvideva, da bo še vsaj par let treba največjo pozornost namenjati varstvu ter obnovi

gozdov. Kljub temu sta med glavnimi cilji še vedno trajna proizvodnja lesa za trg in domačo porabo, čeprav se bo iz že znanih razlogov sekalo po lubadarju poškodovane smreke in še vedno polomljene listavce. Ob tem in ob negovalni sečnji naj se krepí stabilnost gozdov ter sestojni in rastiščni potencial gozdov, s čimer se bo okrepila tudi večnamenska vloga gozdov in s tem posameznih ekoloških in socialnih funkcij.

- Glede na dokaj razdrobljeno posest je eden od pomembnejših ciljev aktivacija drobnoposestnikov, s tem v povezavi pa po potrebi tudi intenzivno povezovanje lastnikov gozdov zaradi lažje organizacije skupne izvedbe, nižanja stroškov del ter ugodnejše prodaje lesa.

- Pomemben cilj so informirani, na področju gozda in gozdarstva izobraženi ter aktivni lastniki gozdov, ki se bodo v čim večji meri vključevali v vse faze gospodarjenja z gozdovi (od gozdnogospodarskega načrtovanja do izvedbe ukrepov in prodaje). Za lastnike, ki se bodo aktivno vključevali v delo v gozdu, je pomemben cilj tudi njihova varnost pri delu.

- Cilj je trajno koriščenje lesnih potencialov v meji načrtovanega.

- Cilja sta tudi trajni dohodek od čebelarstva in trajni dohodek od lova.

7 Rastiščnogojitveni razredi

(p) Največja pomanjkljivost RGR je njihovo napačno oblikovanje (več v točki 3). Temu sledijo večkrat nejasno izračunani modeli ter premalo konkretne usmeritve in ukrepi. Modelna stanja so idealizirana podoba gozdov h katerim se usmerja razvoj, zato naj bodo izračunana korektno. Vprašljive so predvsem prehodne dobe, ki se ne preverjajo z vrtnji prirastkov ali s prirastki zbranimi na SVP. Posledično je za nekatere izračune modelov mogoče upravičeno domnevati, da so prilagojeni določenim potrebam.

(p) Zaradi nekonkretnosti usmeritev, največkrat ni mogoče oceniti ali te ciljno podobo sestojja podpirajo ali ne. Zato je v njihovem primeru zelo smiselno navajanje konkretnih podatkov kot so vrsta ukrepa, površina (npr. končni posek 15 ha debeljakov v ods. XA), intenziteta (redčenje 12 ha drogovnjakov z intenziteto 35 %), itn.

8 Kartni del in literatura

(n) V strokovnih tekstih, kar GGN brez dvoma so, naj se med tekstom dosledno sklicuje na kartno, grafično ali drugo dokumentacijo, ki je del načrta. V besedilu je treba **citirati** tudi **vs a dognanja in vi re**, ki niso plod lastnega strokovnega dela, kar navaja tudi PGN. V večini načrtov je uporaba raziskovalnih izsledkov oz. novejših dognanj v raziskovanju razvoja gozdov redkost. Stanje kaže izboljšati z intenzivnejšim izobraževanjem načrtovalskega kadra.

(n) Karte so prostorski modeli, ki ponazarjajo način gospodarjenja in različne usmeritve za gospodarjenje v gozdnem prostoru. V participativnem načrtovanju so karte sredstvo (medij), s katerim se udeležencem javnih razgrnitev prikazuje in razlaga različne scenarije razvoja gozdov. Čeprav so v gozdarskem načrtovanju prevečkrat pojmovane kot nepotrebne priloge načrtom, so za številne uporabnike prostora in druge sektorje prav **karte odločilen vir**, na osnovi katerega gozdarsko stroko ocenjujejo in presojujejo. In prav zaradi njihovega velikega pomena se je na njih treba sklicevati redno in povsod v tekstu.

(n) Zagotoviti je treba **sistem notranje kontrole kvalitete načrtov**, ki mora biti izvršena pred oddajo dokumenta MKGP (kljub časovni stiski). Odgovorni za kontrolo kvalitete načrta mora na koncu procesa nujno izvesti: kontrolo izpolnjenosti in pravilnosti ključnih preglednic, preverbo vseh izračunov in povezanosti sedanjega stanja s cilji, usmeritvami in ukrepi.

(p) Na podlagi vtisov s terenskih ogledov in razgovorov z izdelovalci načrtov je mogoče sklepati, da so povezave med službami ZGS v vsaki OE različne. Stopnja sodelovanja pri izdelavi sestojnih kart in posledično načrtovanju ukrepov je različna – včasih intenzivneje gospodarjeni del GGE kartirajo revirni

gozdarji, ker se bodo v prihodnje z njim tesno ukvarjali; ponekod opise sestojev delajo le načrtovalci... stopnje usklajevanja so izjemno različne - torej je tudi uporaba podatkov iz GGN GGE različna. Primerno bi bilo, če bi se v uvodnem delu načrta na kratko/tabelarno predstavil **postopek izdelave načrta** (časovna in količinska ocena kabinetnega in terenskega dela, št. posvetovanj z drugimi deležniki prostora/št. udeležencev, število vključenih delavcev, stroški).

(n) Prenova Priročnika za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov GGE iz l. 2012 bo morala biti temeljita. Na začetku navodil manjka splošna smernica, naj se v načrtu piše samo dejstva, cilje in usmeritve, ki so povezana z razvojem gozdov na obravnavanem območju. V vseh teh letih se je pokazalo, da so nekatera poglavja, preglednice in informacije v načrtu preobsežne ali nepotrebne za usmerjanje razvoja gozdov.

8. Literatura

BONČINA, A. (ur.). 2004. *Participacija v gozdarskem načrtovanju*, (Strokovna in znanstvena dela, 119). Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 2004

EUROPEAN COMMISSION, 2016. *Fitness Check of the of the EU Nature Legislation* (Birds and Habitats Directives). Commission Staff working document, SWD(2016) 472 final. Brussels, 16.12.2016.

FAO/ECE/ILO 1998. *Public Participation in Forestry in Europe and North America*. Geneva, Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Technology, Management and Training, 130 s.

HARMONICOP 2005. *Learning together to manage together – improving participation in water management*. University of Osnabrueck, Institute of Environmental Systems research, Osnabrueck, 99p.

KOVAČ, M., in sod. 2008. *Splošne pripombe na vsebino gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot*. Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije. 12 str.. <http://eprints.gozdis.si/1738/>. [COBISS.SI-ID [2314662](#)]

KOVAČ, M., SKUDNIK M. 2009. *Sestojna karta – tehnologija izdelave in vzdrževanja*. V: Kontrolna vzorčna metoda v Sloveniji - zgodovina, značilnosti in uporaba. Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica. str .13-30.

KUTNAR, L. in sod. 2012. *Tipologija gozdnih rastišč Slovenije na podlagi ekoloških in vegetacijskih razmer za potrebe usmerjanja razvoja gozdov*, GV 70 (4), s. 195-214

MAREGA, M., KOS, D. eds., 2002. *Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah*. Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.

PLANINŠEK, Š., PIRNAT, J.. 2012. *Predlogi za izboljšanje sistema funkcij gozdov v Sloveniji*. GV. letn. 70, št. 5/6, str. 276-283, ilustr. [COBISS.SI-ID [3388838](#)]

Priročnik za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov GGE, oktober 2012, Interno gradivo ZGS, 112 str.

PRISCOLI, J.D., 1997. *Participation and Conflict management in Natural Resources Decision-making*. V: Solberg, B./Miina, S. (ed.). *Conflict Management and Public Participation in Land Management*. EFI Proceedings, 14, s. 61-87.

PRISCOLI, J.D. 2003. *Participation, consensus building, and conflict management training course* (tools for achieving PCCP).https://www.iwr.usace.army.mil/Portals/70/docs/cpc/UNESCO_PI_Course.pdf (20.12.2018)

SIMONČIČ, T., BONČINA, A. 2012. *Koncept prednostnih območij pri načrtovanju večnamenskega gospodarjenja z gozdovi*. GV. letn. 70, št. 10, str. 415-428, ilustr. [COBISS.SI-ID [3522982](#)]